

[NEZVANIČAN PREVOD]

CCJE(2022)4

Strazbur, 2. decembar 2022.

KONSULTATIVNO VEĆE EVROPSKIH SUDIJA (KVES)

Mišljenje KVES-a br. 25 (2022) o slobodi izražavanja sudija

Translation co-funded
by the European Union

Sadržaj

I.	Uvod.....	3
II.	Područje primene i cilj Mišljenja	3
III.	Pregled nacionalnih propisa i praksi	4
IV.	Opšti principi	6
V.	Ograničenja slobode izražavanja / kontroverzni slučajevi.....	9
1.	Izjave u vezi sa sudskim sporovima	9
2.	Izjave u vezi sa javnim raspravama.....	11
3.	Izjave u vezi sa zabrinutošću za sudstvo kao instituciju	11
4.	Javna kritika sudstva / kolege sudije	12
5.	Aktivni politički mandat / prethodni politički mandat	12
VI.	Odbrana nezavisnosti sudstva kao pravne i/ili etičke dužnosti sudija, udruženja sudija i sudskih saveta	13
VII.	Etička dužnost sudija za objašnjavanje pravde javnosti	14
VIII.	Upotreba društvenih medija od strane sudija	15
1.	Sloboda izražavanja sudija oflajn i onlajn	15
2.	Izrada smernica za upotrebu društvenih medija od strane sudija	15
a)	Definicija društvenih medija	15
b)	Primenljivost opšteg pravila o suzdržanosti sudija	16
c)	Prilagođavanje ponašanja sudija specifičnim izazovima komunikacije putem društvenih medija	16
d)	Predlaganje transparentne upotrebe društvenih medija (uz dozvolu)	17
e)	Naglašavanje važnosti obuke za sudije u upotrebi društvenih medija.....	17
IX.	Preporuke	18

I. Uvod

1. U skladu sa mandatom koji mu je dao Komitet ministara, Konsultativno veće evropskih sudija (KVES) izradilo je ovo mišljenje o slobodi izražavanja sudija.
2. Mišljenje je izrađeno na osnovu prethodnih mišljenja KVES-a, Magna karte sudija KVES-a (2010) i relevantnih instrumenata Saveta Evrope, posebno Evropske povelje o zakonu za sudije (1998) i Preporuke Komiteta ministara CM/Rec(2010)12 o sudijama: Nezavisnost, efikasnost i odgovornosti, Izveštaj Evropske komisije za demokratiju putem prava (Venecijanska komisija) o slobodi izražavanja sudija (CDLAD(2015)018). Takođe uzima u obzir Osnovna načela UN o nezavisnosti sudstva, Bangalorska načela ponašanja sudija i Izveštaj specijalnog izvestioca UN o nezavisnosti sudija i advokata, koji se takođe bavi ostvarivanjem slobode izražavanja za sudije¹. Pored toga, razmatraju se Neobavezujuće smernice o korišćenju društvenih medija od strane sudija Kancelarije Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC) i izveštaji Evropske mreže sudskih saveta (EMSS). Konačno, Mišljenje se oslanja na praksu Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP).
3. Mišljenje takođe uzima u obzir odgovore članova KVES-a na upitnik o slobodi izražavanja sudija, kao i sažetak ovih odgovora i preliminarni nacrt koji je pripremila gđa Jannika Jahn, ekspertkinja koju je imenovao Savet Evrope.

II. Područje primene i cilj Mišljenja

4. Mišljenje se bavi slobodom izražavanja sudija i razmatra glavne aspekte sudskog izražavanja. Ono se odnosi na pravnu i etičku dužnost sudije da govori kako bi zaštitio vladavinu prava i demokratiju na domaćem, ali i na evropskom i međunarodnom nivou. Mišljenje razmatra izražavanje sudija i bavi se pitanjima od značaja za sudstvo, kao i kontroverznim temama od javnog interesa, i ispituje suzdržanost sudija koje se oni moraju pridržavati. Odnosi se na izražavanje sudija i unutar, i izvan suda. Mišljenje namerava da pruži opšte smernice sudijama i širok okvir za tekuću diskusiju o tome koje parametre treba uzeti u obzir kada ostvaruju svoje pravo na slobodu izražavanja. Ovo mišljenje ne nastoji da definiše minimalni obim slobode izražavanja sudija.
5. Za potrebe Mišljenja, uslov suzdržanosti sudija je, stoga, definisan kao obaveza suzdržanosti koju sudiji nameće ili samo sudstvo ili zakonodavac. Kada su u pitanju pravni parametri, Mišljenje se oslanja na praksu Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP). Kada su u pitanju stavovi o etičkim smernicama i preporukama izraženim u ovom Mišljenju, KVES se oslanja na svoje nalaze. (Samo)suzdržanost sudija obuhvata pojam diskrecije, rezervisanosti ili umerenosti sudija.
6. U razmatranju slobode izražavanja sudije pojedinca, Mišljenje uzima u obzir delimično suprotstavljene i delimično komplementarne interese. Oni uključuju pravo sudije pojedinca na slobodu izražavanja; pravo javnosti da bude informisana

¹ Izveštaj specijalnog izvestioca UN o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019, A/HRC/41/48.

o pitanjima od javnog interesa; pravo na pravično suđenje, uključujući nepristrasan i nezavisan sud; i pretpostavku nevinosti. Mišljenje takođe odražava principe na kojima se zasnivaju ova prava. Princip podele vlasti je u osnovi slobode govora sudija, ako je reč o pitanju od javnog interesa, kao što je funkcionisanje pravosudnog sistema. Vladavina prava obezbeđuje jednakost svih (bilo građana ili državnih aktera) pred zakonom. Njena delotvornost delimično zavisi od poverenja javnosti u nezavisnost i autoritet sudstva. Podela vlasti zahteva kako nezavisnost, tako i slobodu izražavanja sudija, što dovodi do tenzije između cilja sprečavanja sudija da se ponašaju kao političari i, u isto vreme, podržavanja njihove slobode izražavanja kao dokaza nezavisnosti sudstva.

7. Mišljenje se takođe odnosi na sudije koje govore ili pišu u ime udruženja sudija, sudova ili sudskog saveta. Ne odnosi se na penzionisane sudije jer oni uživaju isto pravo na slobodu izražavanja kao i sva druga lica, osim na poverljive informacije do kojih su došli u obavljanju svojih dužnosti.
8. U okolnostima u kojima javnost ne može uvek da napravi jasnu razliku između sudije koji deluje u privatnom ili profesionalnom svojstvu, Mišljenje razmatra izjave sudija iz njihove perspektive kao nosilaca javne funkcije.
9. Mišljenje se ne bavi pitanjima koja se tiču obrazloženja sudija u njihovim presudama, jer se radi o vršenju sudijske dužnosti, a ne o ostvarivanju individualnog prava.
10. Za potrebe ovog Mišljenja, pojam mediji obuhvata štampane, emitovane i onlajn medije, uključujući usluge audio i video strimovanja².

III. Pregled nacionalnih propisa i praksi

11. Odgovori članova KVES-a na upitnik za izradu ovog Mišljenja³ daju pregled trenutnog stanja propisa i prakse država članica.
12. Države članice Saveta Evrope garantuju sudijama pravo na slobodu izražavanja. Obim zaštite varira među državama članicama. U mnogim državama obuhvata vansudska mišljenja izražena privatno ili javno u vezi sa profesionalnim kapacitetom sudija, kao i vansudske izjave date u ime interesa sudstva. U nekim zemljama, sudije imaju imunitet u sudskim postupcima za sve što je rečeno na sudu, osim ako se ne utvrdi *mala fides*.
13. Sloboda izražavanja sudija je ograničena u svrhu očuvanja poverljivosti postupka, unutrašnjih sudskih pitanja i procesnih prava strana u postupku. U svim državama članicama, sudijama je zabranjeno da otkrivaju poverljive informacije dobijene tokom obavljanja svojih dužnosti, a koje su relevantne za nerešene postupke i koje bi mogle narušiti prava strana u postupku. Oni su u svojim razmatranjima vezani profesionalnom tajnom.

² KVES usvaja definiciju medija koja je navedena u Dodatku I Preporuci CM/Rec(2022)11 Komiteta ministara o principima upravljanja medijima i komunikacijama, stav 4.

³ Videti na <https://www.coe.int/en/web/ccje/opinion-25-on-the-freedom-of-expression-of-judges>.

14. U velikoj većini država članica, sudije imaju pravnu i/ili etičku obavezu⁴ suzdržanosti čiji je cilj očuvanje sudijske nezavisnosti i nepristrasnosti i poverenja javnosti u sudstvo, kao i pravilna administracija i dostojanstvo sudstva. Pravila o iskazivanju mišljenja sudija razlikuju se među državama članicama.
15. Opšte pravilo ili praksa je da većina država članica zabranjuje ili poziva sudije da se suzdrže od komentara na svoje i postupke drugih sudija koji su nerešeni ili su u toku. Neke države članice proširuju ovo pravilo i na već rešene predmete, uključujući i predmete drugih sudija. Međutim, neki prave izuzetak kada je u pitanju rasprava o sudskoj praksi kao deo akademskog rada sudija, rada na mestu nastavnika prava ili u profesionalnom okruženju. U mnogim državama, sudije podležu etičkoj ili konvencionalnoj obavezi da ne odgovaraju na javnu kritiku svojih predmeta.
16. Mera u kojoj sudije mogu učestvovati u javnim raspravama o pitanjima od političkog ili društvenog značaja, zakonu, sudstvu ili sprovođenju pravde i izražavati svoje stavove o ovim pitanjima u medijima razlikuje se među državama članicama. Isto važi i za pravo sudija da imaju politički mandat ili da učestvuju u političkim demonstracijama.
17. U nekim zemljama, od sudija se generalno traži da se uzdrže od upuštanja u kontroverzne političke rasprave, uključujući, između ostalog, javno prekorevanje drugih državnih organa na neprijateljski način ili mešanje u partijsku politiku podržavanjem ili kritikom određenih partija ili političara. U drugim državama članicama, sudije moraju da izbegavaju ostavljanje utiska čvrstog stava o određenom pitanju. Nekoliko država članica dozvoljava sudijama da javno komentarišu zakonske predloge ili zakon uopšte, posebno kada udruženje sudija daje ove komentare. Čak i ako je dozvoljeno, države članice navode da sudije retko daju javne izjave o političkim pitanjima.
18. U većini država članica, sudije mogu da komentarišu pitanja koja se tiču sudstva, njegove pravilne uprave i nezavisnosti ili podele vlasti, pod uslovom da je njihova kritika zasnovana na činjenicama i argumentima i da se interni rad sudstva ne otkriva. U nekim državama članicama javno izražavanje pod određenim okolnostima tumači se kao etička dužnost, posebno kao odgovor na političke napade na sudstvo. U tom cilju, sudijama viših sudova ponekad se daje veća sloboda izražavanja. Međutim, u nekim zemljama takvo ponašanje je dovelo do kritika javnosti. Stoga nije neuobičajeno da sudije moraju da iscrpe interne mehanizme, ako su dostupni u sudstvu, pre nego što izađu u javnost ili da čute kada sudstvo namerava da izda formalno institucionalno mišljenje.
19. Javna kritika kolega sudija ili sudstva je bila izvor zabrinutosti. Kritikovanje drugih sudija ili drugih aktera u pravosudnom sistemu, kao što su tužilac ili branioci, smatra se neetičkim ili kršenjem dugogodišnje konvencije u nekim državama članicama, posebno kada je izraženo uz nepoštovanje, ponižavajućim i uvredljivim tonom ili ako prenosi generalno negativnu sliku o celokupnom sudstvu.
20. U većini država članica koje su odgovorile na upitnik, sudije ne smeju da budu članovi političkih partija, niti da preduzimaju bilo kakvu političku aktivnost, jer se to smatra podrivanjem nezavisnosti sudstva ili negativno utiče na poverenje javnosti

⁴ Da budemo precizni, takva ograničenja su sadržana u ustavu, zakonskim odredbama, kodeksima ponašanja, etičkim kodeksima ili dugogodišnjim sudskim konvencijama.

u sudstvo. U nekim slučajevima, ustavno ili statutarno pravilo o nespojivosti eksplicitno se proširuje na članstvo u zakonodavnim ili izvršnim telima na evropskom, nacionalnom ili lokalnom nivou. Ukoliko se smatra nespojivim sa njihovom sudijskom funkcijom, neke zemlje dozvoljavaju sudijama da imaju političke mandate ako odu na odsustvo. Neke od tih država članica nameću sudijama etičku obavezu da očuvaju ugled sudstva. Neke zemlje dozvoljavaju sudiji da se bavi političkim aktivnostima paralelno sa svojom sudijskom funkcijom. U tom slučaju zahtevaju od sudija da paze da njihova politička aktivnost ne ometa njihovo nepristrasno obavljanje sudijskih dužnosti. U nekoliko zemalja, sudijama je zabranjeno učešće na javnim skupovima, posebno kada su političke prirode.

21. Korišćenje društvenih medija je tema koja trenutno zabrinjava. U nekoliko država članica, sudije sve češće koriste društvene medije. Međutim, nekoliko kodeksa ponašanja pruža konkretne praktične smernice u ovom pogledu. Ako to urade, kodeksi naglašavaju opštu obavezu suzdržanosti ili pozivaju na oprez u cilju izbegavanja povrede nezavisnosti, nepristrasnosti ili poverenja javnosti u sudstvo.
22. Nekoliko država članica primećuje povećanje pravnih ili etičkih ograničenja slobode izražavanja sudija. Nasuprot tome, u nekoliko država članica, obaveza suzdržanosti sudija je ublažena, što je dovelo do povećanog javnog angažmana sudija, posebno na društvenim medijima. Sve u svemu, mnoge države članice vide potrebu za raspravom o sudijskoj etici, uz određivanje odgovarajućeg sadržaja i ograničenja slobode izražavanja sudija kao važan zadatak.
23. Prijavljeni su neki slučajevi gde su sudije trpele disciplinske sankcije zbog svojih izjava. Na primer, izjave u sudnici tokom postupka koje dovode u sumnju nepristrasnost sudije, kao što su rasističke primedbe, dovele su do disciplinskog postupka. Pre izricanja disciplinske mere, disciplinski organ većine država članica razmatra prirodu i ozbiljnost ograničenja slobode izražavanja, uključujući elemente kao što su specifičan položaj sudije, sadržaj i način izjave i kontekst u kome je izražena, kao i prirodu i težinu disciplinske mere koju organ namerava da izrekne. Razrešenje sudije može se primeniti samo kao poslednje sredstvo.

IV. Opšti principi

24. Kako ističe član 10 EKLJP, svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu mišljenja i primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javnih vlasti i bez obzira na granice.
25. Sloboda izražavanja predstavlja jedan od suštinskih temelja demokratskog društva, jedan od osnovnih uslova njegovog napretka i razvoja svakog čoveka⁵. Iz toga sledi da se izuzeci od ove slobode moraju striktno tumačiti i da se potreba za bilo kakvim ograničenjima mora ubedljivo utvrditi⁶.

⁵ Videti predmet pred ESLJP-om *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 07. 12. 1976, predstavka br. 5493/72, stav 49.

⁶ Videti predmet pred ESLJP-om *Stoll protiv Švajcarske* [GC], 10. 12. 2007, predstavka br. 69698/01 stav 101, ponovo istaknuto u predmetu *Morice protiv Francuske* [GC], 23. 04. 2015, predstavka br. 29369/10, stav 124.

26. KVES ima širok pogled na lični obim prava na slobodu izražavanja sudija kao individualnog prava⁷. Shodno tome, sudija uživa pravo na slobodu izražavanja kao i svaki drugi građanin. Pravo na slobodno izražavanje sudija proširuje se na lična mišljenja izražena u vezi sa vršenjem njihove funkcije i daje pravo sudijama da daju izjave van suda, kao i na sudu, i javno i privatno, i da učestvuje u javnim raspravama i u društvenom životu uopšte.
27. Međutim, institucionalna i državna priroda sudijske funkcije daje ambivalentan karakter slobodi izražavanja pojedinog sudije. Izjave sudija mogu uticati na javnu sliku o pravosudnom sistemu, jer javnost generalno te izjave može doživljavati ne samo kao subjektivne već i kao objektivne ocene i pripisati ih celoj instituciji.
28. U svojoj službenoj funkciji, sudije imaju istaknutu ulogu u društvu kao garant vladavine prava i pravde⁸. Sama suština sudije je sposobnost da subjekte u sporu sagleda na objektivan i nepristrasan način. Za sudije je podjednako važno da se smatraju sposobnim za ovakvo delovanje⁹. Razlog za to leži u činjenici da im je potrebno poverenje javnosti u njihovu nezavisnost i nepristrasnost da bi bili uspešni u izvršavanju svojih dužnosti¹⁰, kao i za očuvanje autoriteta pravosuđa pri rešavanju pravnih sporova ili utvrđivanju krivice ili nevinosti osobe po krivičnoj optužbi¹¹. Iz toga sledi da sudije svojim ponašanjem moraju da afirmišu ove vrednosti¹². Stoga je legitimno da država sudijama nametne obavezu suzdržanosti uz dužnu pažnju na njihovu ulogu u društvu¹³.
29. S obzirom na gorenavedene premise, „dužnosti i odgovornosti” iz člana 10(2) Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) dobijaju poseban značaj kada su u pitanju izjave sudija¹⁴. Kada su u pitanju zakonska ograničenja slobode izražavanja sudija, ovaj član predviđa da ona moraju biti propisana zakonom i da su neophodna u demokratskom pravnom poretku da bi služila legitimnoj svrsi. Legitimni ciljevi, kako je definisano u članu, uključuju očuvanje autoriteta i nepristrasnosti sudstva i

⁷ Cf. Predmet pred ESLJP-om *Baka protiv Mađarske* [GC], 23. 06. 2016, predstavka br. 20261/12; *Wille protiv Lihtenštajna* [GC], 28. 10. 1999, predstavka br. 28396/95, član 62. Prema ESLJP-u, čisto obavljanje sudskih dužnosti,

tj. izjave date u vezi sa upravnim poslovima, nije obuhvaćeno slobodom izražavanja prema članu 10 EKLJP, cf. *Harabin protiv Slovačke*, 20. 11. 2012, predstavka br. 58688/11 član 151.

⁸ Videti Magna Carta KVES, stav 1; videti i ESLJP *Baka protiv Mađarske* [GC], 23. 06. 2016, predstavka br. 20261/12, član 164.

⁹ Cf. Predmet pred ESLJP-om *Castillo Algar protiv Španije*, 28. 10. 1998, predstavka br. 28194/95, član 45; i poznate reči glavnog sudije lorda Hjuarta: „Pravda se ne mora samo izvršiti već se mora i videti da se izvršava”, R. v. Sussex Justices, ex parte McCarthy, (1924) 1 K.B. 256 at 259.

¹⁰ Kao što je takođe priznao ESLJP, videti *Baka protiv Mađarske* [GC], 23. 06. 2016, predstavka br. 20261/12, član 164; *Kudeshkina protiv Rusije*, 26. 2. 2009, predstavka br. 29492/05, član 86, *Morice protiv Francuske* [GC], 23. 04. 2015, predstavka br. 29369/10, članovi 128–130; *Kyprianou protiv Kipra* [GC], 15. 12. 2005, predstavka br. 73797/01, član 172.

¹¹ ESLJP *Morice protiv Francuske* [GC], 23. 04. 2015, predstavka br. 29369/10, član 129; *Di Giovanni protiv Italije*, 9. 7. 2013, predstavka br. 51160/06, član 71.

¹² Cf. Preporuka CM/Rec(2010)12 Komiteta ministara o sudijama: Nezavisnost, efikasnost i odgovornosti, stav 21 i stav 69 memoranduma sa objašnjenjima. Videti takođe Bangalorske principe ponašanja sudija, stavovi 1.6, 2.2, 2.4, 3.2, 4.6; Osnovni principi o nezavisnosti sudstva, princip 8; Član 4.3 Evropske povelje o zakonu za sudije; Međunarodno udruženje sudija, Univerzalna povelja sudija (1999, ažurirana 2017), Članovi 3-5, 6-2.

¹³; Cf. Izveštaj Venecijanske komisije o slobodi izražavanja sudija, CDLAD(2015)018, stavovi 80–81; ESLJP, videti *Baka protiv Mađarske* [GC], 23. 06. 2016, predstavka br. 20261/12, član 162, o margini slobodne procene koja se daje državama.

¹⁴ Cf. ESLJP *Baka protiv Mađarske* [GC], 23. 06. 2016, predstavka br. 20261/12, član 162.

zaštitu poverljivosti izvora informacija u okviru postupka. Uz to, prava drugih, kao što je garancija pretpostavke nevinosti, služe kao legitimni ciljevi za ograničavanje slobode izražavanja. U nedostatku legitimnog cilja, ograničavanje prava sudije na slobodno izražavanje može se tumačiti kao nelegitimna odmazda protiv sudije za neželjenu kritiku¹⁵. U većini država članica, etička ograničenja slobode govora sudija koriste se za slične svrhe¹⁶.

30. Ograničavanje slobode govora zahteva opravdanje. U praksi Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP), mešanje se smatra neophodnim u demokratskom društvu kada je odgovor na „hitnu društvenu potrebu” i „srazmerno legitimnom cilju kojem se teži”¹⁷. Srazmernost mere zahteva da ona bude najmanje restriktivna mera¹⁸.
31. Iz toga sledi da se mora uspostaviti ravnoteža između osnovnog prava pojedinca na slobodu izražavanja i legitimnog interesa demokratskog društva da se očuva poverenje javnosti u sudstvo¹⁹. Bangalorski principi ističu dva fundamentalna aspekta u ovom pogledu. Prvo je da li bi učešće sudije moglo razumno da ugrozi poverenje u njegovu/njenu nepristrasnost. Drugo je da li takvo učešće može nepotrebno izložiti sudiju političkim napadima ili biti u suprotnosti sa dostojanstvom sudijske funkcije. Ako je bilo koji slučaj, sudija bi trebalo da izbegne takvu umešanost²⁰. Stoga se postavlja pitanje da li je sudija u određenom društvenom kontekstu i u očima razumnog i informisanog posmatrača učestvovao u radnji koja bi objektivno mogla da ugrozi njegovu/njenu nezavisnost ili nepristrasnost²¹. Važni kriterijumi koje treba uzeti u obzir su formulacija izjave i okolnosti, kontekst i opšta pozadina izjave, uključujući stav relevantnog sudije²².
32. Da bi se postigla razumna ravnoteža, stepen do kojeg sudije mogu i treba da budu uključene u društvo zahteva adekvatnu pažnju²³. Treba imati u vidu da javne izjave sudije mogu doprineti zaštiti vladavine prava i podeli vlasti.
33. Korektivnim merama, kao što je izuzeće ili dobrovoljno povlačenje sudije, treba dati prednost u odnosu na opšte preventivno kršenje slobode izražavanja sudija u cilju izbegavanja takvih situacija.

¹⁵ Videti ESLJP *Miroslava Todorova protiv Bugarske*, 19. 10. 2021, predstavka br. 40072/13.

¹⁶ Poput Bangalorskih principa, neki od njih se odnose na dostojanstvo sudijske funkcije umesto na autoritet pravosuđa, stav 4.6 Bangalorskih principa. Kada je u pitanju poverljivost, videti stav 4.10 Bangalorskih principa.

¹⁷ Videti, na primer, ESLJP *Baka protiv Mađarske* [GC], 23. 06. 2016, predstavka br. 20261/12, stav 158.

¹⁸ Cf. ESLJP *Perinçek protiv Švajcarske* [GC], 15. 10. 2015, predstavka br. 27510/08, stav 273.

¹⁹ Videti mišljenje KVES-a br. 3 (2002), stav 27 i naredni, posebno 28, 33. Ravnoteža koju je uspostavio ESLJP takođe je bila predmet pažnje istraživača, videti između ostalog *Anja Seibert-Fohr, Judges' Freedom of Expression and Their Independence: An Ambivalent Relationship*, 89-110, a u pogledu upotrebe društvenih medija, *Jannika Jahn, Social Media Communication by Judges: Assessing Guidelines and New Challenges for Free Speech and Judicial Duties in the Light of the Convention*, 137-153, oba u: *Rule of Law in Europe*

- *Recent Challenges and Judicial Responses*, Elósegui/Miron/Motoc (eds.), 2021.

²⁰ Komentar o Bangalorskim principima, stav 134.

²¹ Mišljenje KVES-a br. 3 (2002), stav 28.

²² Cf. ESLJP *Baka protiv Mađarske* [GC], 23.06.2016, predstavka br. 20261/12, stav 166; *Wille protiv Lihtenštajna* [GC], 28. 10. 1999, predstavka br. 28396/95, stav 63.

²³ Videti Mišljenje KVES-a br. 3 (2002), stav 28; Evropska povelja o zakonu za sudije, stav 4.3 (komentar sa objašnjenjima), kaže da sudije neće postati društveni ili građanski izopštenici.

34. Definisanje sadržaja i pravila o slobodi izražavanja i etičkih ograničenja u njenom ostvarivanju trebalo bi da urade same sudije ili udruženja sudija²⁴.
35. Prilikom procene bilo kakvog mešanja, takođe se mora ispitati srazmernost sankcije ili druge mere. Kazne ne bi trebalo da imaju „odvraćajući efekat” na ostvarivanje slobode izražavanja drugih sudija, odnosno ne bi trebalo da sprečavaju druge sudije da je primenjuju u vezi sa pitanjima koja se tiču sprovođenja pravde i pravosuđa²⁵. Mišljenja izražena u skladu sa preporukama ovog Mišljenja ne bi trebalo da budu predmet disciplinskih mera.

V. Ograničenja slobode izražavanja / kontroverzni slučajevi

36. Da bi se pomoglo sudijama da uspostave ravnotežu između njihovog prava na slobodu izražavanja i cilja održavanja poverenja javnosti u njihovu nepristrasnost i nezavisnost, treba dati smernice u pogledu izjava koje bi mogle da dovedu do njihovog izuzeća (odeljci 1 i 2), izjave koje bi mogle negativno uticati na autoritet i ugled sudstva (odeljci 3 i 4) i vršenja političkih mandata koji bi mogli pokrenuti pitanja podele vlasti (odeljak 5).

1. Izjave u vezi sa sudskim sporovima

37. KVES naglašava da sudije treba da se uzdrže od bilo kakvog komentara koji bi mogao uticati ili bi se razumno moglo očekivati da će uticati na pravo na pravično suđenje bilo koje osobe ili pitanje koje je pred njima²⁶. Izjave koje je dao sudija u nerešenom predmetu, uključujući ton i kontekst izjave, mogu uticati na ovo pravo, kao što je istakao ESLJP²⁷. Naglasio je da u vršenju svoje sudijske funkcije, sudije moraju imati maksimalnu diskreciju u pogledu predmeta kojima se bave, kako bi očuvale svoju sliku nepristrasnosti. Sudije treba da se ponašaju na način koji izbegava stvaranje utiska da imaju bilo kakve lične predrasude ili pristrasnosti u datom slučaju. Ako sudija javno implicira da je pre stupanja u predmet već stekao negativan stav o predmetu podnosioca, njegove izjave objektivno opravdavaju strahove okrivljenog o njegovoj nepristrasnosti²⁸. Iz toga sledi da KVES podržava zahtev koji je istaknut u Komentaru na Bangalorske principe da sudija mora da pokaže odvojen, nepristrasan, otvoren i uravnotežen stav bez predrasuda u svojim javnim izjavama²⁹, posebno ako postoji potencijalna veza sa nerešenim postupkom ili postupkom koji je u toku.

²⁴ Videti Guide on How to Develop and Implement Codes of Judicial Conduct, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna, 2019, p. 14–16.

²⁵ Videti ESLJP *Baka protiv Mađarske* [GC], 23. 06. 2016, predstavka br. 20261/12, stav 167. To je bio slučaj u predmetu *Kudeshkina protiv Rusije*, 26. 2. 2009, predstavka br. 29492/05, gde je sudija podnosilac predstavke smenjen sa funkcije nakon što je javno doveo u pitanje nezavisnost sudstva, st. 99.

²⁶ Videti Mišljenje KVES-a br. 3 (2002), stav 40, cf. Bangalorski principi, stav 2.4.

²⁷ Videti ESLJP *Olujić protiv Hrvatske*, 5. 2. 2009, predstavka br. 22330/05, stavovi 59 i naredni; cf. *Buscemi protiv Italije*, 16. 9. 1999, predstavka br. 29569/95, stav 68; *Lavents protiv Letonije*, 28. 11. 2002, predstavka br. 58442/00, stav 119.

²⁸ Cf. ESLJP *Lavents protiv Letonije*, 28. 11. 2002, predstavka br. 58442/00, stav 119; *Buscemi protiv Italije*, 16. 9. 1999, predstavka br. 29569/95, član 68.

²⁹ Komentar o Bangalorskim principima, stav 136, videti i stavove 45, 65, 71; Bangalorski principi, stavovi 2.2, 2.4.

38. Sama činjenica da neka tema ili pitanje može biti predmet u budućem slučaju nije dovoljna da spreči sudije da ostvare svoje pravo na slobodu izražavanja, posebno kada je verovatnoća da će sudija morati da sudi u takvom konkretnom slučaju u budućnosti niska.
39. Potrebna je povećana obazrivost u kontekstu tekućih istraga, posebno u krivičnim istragama sa ciljem garantovanja pretpostavke nevinosti prema članu 6(2) EKLJP³⁰. U krivičnom postupku, sudije moraju da obrate posebnu pažnju na izbor reči ako žele da obaveste javnost o postupku pre nego što nekom licu bude suđeno i bude proglašeno krivim za određeno krivično delo³¹. Izjave o krivici optuženog pre suđenja su u suprotnosti sa članom 6 EKLJP³².
40. Komentari sudija o rešenim predmetima, osim njihovih, ne pokreću nužno pitanje njihove nepristrasnosti. Komentarisane sudske prakse direktno je povezano sa njihovom profesionalnom delatnošću. U svojim profesionalnim aktivnostima, sudije imaju pravo da daju konstruktivne i učtive komentare o rešenim predmetima.
41. Sudije treba da pokažu obazrivost u svojim odnosima sa medijima i da se uzdrže od bilo kakvog ličnog iskorišćavanja bilo kakvog odnosa sa novinarima³³. U javnosti ne bi trebalo da se stekne utisak da sudije žele da utiču na ishod predmeta putem medijske komunikacije.
42. KVES se slaže sa Evropskim sudom za ljudska prava (ESLJP) da pojedine sudije treba da se uzdrže od korišćenja medija u pogledu sopstvenih slučajeva, čak i ako su isprovocirani³⁴. Ako mediji ili zainteresovani članovi javnosti kritikuju neku odluku, sudija treba da izbegava davanje odgovora na takve kritike tako što će pisati novinarima ili odgovarati na pitanja novinara³⁵. Sudija treba da odgovori na legitimna očekivanja građana kroz jasno obrazložene odluke³⁶. Međutim, kada se sudije ili njihove presude nepravedno kritikuju, udruženja sudija, sudski savet i/ili predsednik suda imaju institucionalnu dužnost da razjasne činjenice kako bi se i u javnim raspravama očuvao imidž autoritativnog i nezavisnog sudstva. Pored toga, a i u izuzetnim slučajevima kada je sudija klevetan ili ocrnjen, on/ona treba da ima pravo da se brani i štiti svoj integritet kao i svaki drugi građanin. Sudije treba da dobiju institucionalnu podršku u tom pogledu.
43. Poverljive informacije koje je sudija stekao u svom vršenju sudijske funkcije sudija ne sme koristiti niti otkrivati u bilo koju svrhu koja nije u vezi sa službenim dužnostima sudije.

³⁰ Videti ESLJP *Poyraz protiv Turske*, 7. 12. 2010, predstavka br. 15966/06, stavovi 76–78; *Fatullayev protiv Azerbejdžana*, 22. 4. 2010, predstavka br. 40984/07, stavovi 159–162; *Lavents protiv Letonije*, 28. 11. 2002, predstavka br. 58442/00, stavovi 126–127.

³¹ Videti i ESLJP *Daktaras protiv Litvanije*, 10. 10. 2000, predstavka br. 42095/98, stav 41; *Butkevičius protiv Litvanije*, 26. 3. 2002, predstavka br. 48297/99, stav 50.

³² Cf. ESLJP *Previti protiv Italije* (dec.), 8. 12. 2009, predstavka br. 45291/06, stav 253.

³³ Mišljenje KVES-a br. 3 (2002), stav 40.

³⁴ Sudsku praksu ESLJP-a videti u *Lavents protiv Letonije*, 28. 11. 2002, predstavka br. 58442/00, član 118; *Buscemi protiv Italije*, 16. 9. 1999, predstavka br. 29569/95, član 67.

³⁵ Cf. Komentar Bangalorskih principa, stav 74.

³⁶ Cf. Komentar Bangalorskih principa, stav 74.

44. Ni pod kojim okolnostima sudije ne mogu biti prisiljene da javno objasne razloge za svoje presude kada budu donete.

2. Izjave u vezi sa javnim raspravama

45. Principi demokratije, podele vlasti i pluralizma zahtevaju slobodu sudija da učestvuju u raspravama od javnog interesa³⁷. Međutim, princip podele vlasti zahteva od sudija da se uzdrže od toga da sami deluju kao političari kada govore u javnosti. Stoga je potrebno uspostaviti razumnu ravnotežu između stepena do kojeg sudije mogu biti uključene u javne rasprave i potrebe da budu i da se smatraju nezavisnim i nepristrasnim u obavljanju svojih dužnosti³⁸. Sadržaj i kontekst date izjave dobijaju posebnu relevantnost u ovom pogledu³⁹.
46. Zbog svog jedinstvenog položaja u demokratiji zasnovanoj na vladavini prava, sudije imaju stručnost i odgovornost da doprinesu unapređenju zakona, odbrani osnovnih prava, pravnog sistema i sprovođenju pravde⁴⁰. Stoga im, uz očuvanje njihove nepristrasnosti i nezavisnosti, treba dozvoliti, pa čak i podsticati ih da učestvuju u raspravama o zakonu u informativne i edukativne svrhe⁴¹ i da iznose stavove i mišljenja o slabostima u primeni zakona i unapređenju zakona, kao i pravnog sistema.
47. U svim javnim izjavama o pitanjima od javnog interesa, sudije treba da se izražavaju oprezno, umerenim tonom, uravnoteženo i sa poštovanjem. Trebalo bi da se uzdrže od diskriminacije, političkog, filozofskog ili verskog prozelitizma ili ratobornosti.

3. Izjave u vezi sa zabrinutošću za sudstvo kao instituciju

48. Sudije imaju pravo da daju komentare o pitanjima koja se tiču osnovnih ljudskih prava, vladavine prava, pitanja sudijskog imenovanja ili unapređenja i pravilnog funkcionisanja sprovođenja pravde, uključujući nezavisnost sudstva i podelu vlasti⁴². Ako ovo pitanje direktno utiče na rad sudova, sudije bi takođe trebalo da imaju slobodu da komentarišu politički kontroverzne teme, uključujući zakonske predloge ili vladinu politiku⁴³. Ovo proizilazi iz činjenice da javnost ima legitiman interes da bude informisana o ovim pitanjima jer se radi o veoma važnim stvarima u demokratskom društvu⁴⁴. Sudije na rukovodećim pozicijama ili oni koji imaju funkciju u udruženjima sudija ili u sudskom savetu imaju istaknutu poziciju i pravo da govore u ime sudstva.

³⁷ Cf. ESLJP *Previti protiv Italije* (dec.), 8. 12. 2009, predstavka br. 45291/06; cf. Mišljenje KVES-a br. 18 (2015), stav 42.

³⁸ Cf. Mišljenje KVES-a br. 18 (2015), stav 42; Mišljenje KVES-a br. 3 (2002), stavovi 30 i naredni, posebno 33.

³⁹ Videti Izveštaj specijalnog izvestioca UN o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019, A/HRC/41/48, stav 42.

⁴⁰ Videti Komentar o Bangalorskim principima, stav 156.

⁴¹ Videti Komentar o Bangalorskim principima, stav 139.

⁴² Izveštaj specijalnog izvestioca UN o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019, A/HRC/41/48, stav 69; videti i Komentar o Bangalorskim principima, stav 138; Mišljenje KVES-a br. 3 (2002), stavovi 33–34.

⁴³ Komentar o Bangalorskim principima, stav 138.

⁴⁴ Cf. ESLJP *Baka protiv Mađarske* [GC], 23. 6. 2016, predstavka br. 20261/12, stav 165.

49. Sudije imaju pravo da postavljaju zahteve i daju komentare u vezi sa statusom, uslovima rada, kao i svim drugim pitanjima u vezi sa njihovim profesionalnim interesima. Udruženja sudija igraju istaknutu ulogu po ovom pitanju⁴⁵.
50. Sudije bi trebalo da budu uzdržane⁴⁶ kako bi izbegle kompromitovanje svoje nepristrasnosti ili nezavisnosti. Dalje, javne izjave vladi o pitanjima od značaja za sudstvo ne smeju izgledati kao lobiranje kod vlade ili kao naznaka njegove presude ako bi određene situacije došle pred sud. Visoki sudija mora biti posebno oprezan u ovom pogledu zbog svog istaknutog položaja.

4. Javna kritika sudstva / kolege sudije

51. Što se tiče javne kritike ili informacija o pitanjima koja se tiču sudstva, uključujući komentare o kolegama sudijama, KVES prati Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) u mišljenju da se suzdržanost primenjuje na sudije u svim slučajevima u kojima su autoritet i nepristrasnost pravosuđa verovatno dovedeni u pitanje⁴⁷. Razlog za to leži u činjenici da je neophodno zaštititi poverenje javnosti od štetnih napada, posebno imajući u vidu činjenicu da sudije koje se suočavaju sa kritikom imaju obavezu suzdržanosti koja ih sprečava da odgovore⁴⁸.
52. Izjave su dozvoljene ako ne idu dalje od puke kritike iz strogo profesionalne perspektive, ako su deo rasprave o pitanjima od velikog javnog interesa i ako su zasnovane na potkrepljenim navodima⁴⁹. Umerenost i ispravnost moraju voditi sudiju čak i u širenju tačnih informacija⁵⁰. Kada kritikuje druge aktere u pravosudnom sistemu, sudija mora da zadrži poštovanje. Kritika ne treba da bude motivisana ličnom pritužbom ili neprijateljstvom ili očekivanjem lične koristi. Uopšte uzev, sudije treba da izbegavaju izražavanje na impulsivan, neodgovoran i uvredljiv način.
53. Važno je da sudstvo obezbedi atmosferu koja omogućava sudijama da daju kritičke komentare, posebno u hijerarhijski organizovanom sudstvu gde sudije zavise od kolega višeg ranga u smislu doprinosa napredovanju. Međutim, sudije bi prvo trebalo da iskoriste sve postojeće popravne mere, pre nego što izađu u javnost.

5. Aktivni politički mandat / prethodni politički mandat

54. Direktno učešće u partijskoj politici može izazvati sumnju u podelu vlasti i nezavisnost ili nepristrasnost sudije, zbog čega mnoge države ograničavaju političke aktivnosti sudija. Sa ciljem da građanima garantuje prava iz člana 6 EKLJP, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) priznaje

⁴⁵ Mišljenje KVES-a br. 23 (2020).

⁴⁶ Komentar o Bangalorskim principima o ponašanju sudija, stav 138.

⁴⁷ Cf. ESLJP *Kudeshkina protiv Rusije*, 26. 2. 2009, predstavka br. 29492/05, stav 86; *Di Giovanni protiv Italije*, 9. 7. 2103, predstavka br. 51160/06, stav 71; *Panioglu protiv Rumunije*, 8. 10. 2020, predstavka br. 33794/14, stav 114.

⁴⁸ Cf. ESLJP *Morice protiv Francuske* [GC], 23. 4. 2015, predstavka br. 29369/10, stav 128.

⁴⁹ Cf. ESLJP *Baka protiv Mađarske* [GC], 23. 6. 2016, predstavka br. 20261/12, stav 171; *Panioglu v. Rumunije*, 8. 10. 2020, predstavka br. 33794/14, stav 119; *Kudeshkina protiv Rusije*, 26. 2. 2009, predstavka br. 29492/05, stav 93.

⁵⁰ Videti ESLJP *Kudeshkina protiv Rusije*, 26. 2. 2009, predstavka br. 29492/05, stav 93.

zemljama srazmernu mogućnost da isključe sudije sa političkih funkcija⁵¹. Komentar Bangalorskih principa navodi da su sudijske dužnosti nespojive sa određenim političkim aktivnostima, kao što je članstvo u nacionalnom parlamentu ili lokalnom veću⁵².

55. KVES se pridružuje Evropskom sudu za ljudska prava u zaključku da prethodno pripadanje nekoj političkoj stranci nije dovoljno da se dovede u sumnju nepristrasnost sudije, posebno ako nema naznaka da članstvo ima bilo kakvu vezu sa suštinom predmeta⁵³.
56. Međutim, kako bi se zaštitilo poverenje javnosti u sudstvo, osnovni standardi sudijskog ponašanja, kao što je očuvanje ugleda sudstva, trebalo bi da nastave da važe i kada sudija ima politički mandat⁵⁴. Ako su sudije prekršile standarde sudske nezavisnosti i nepristrasnosti davanjem određenih izjava tokom svog političkog delovanja, moraju se povući u slučajevima kada dotična pitanja dobiju na značaju. Da bi zadržali mogućnost ponovnog stupanja na sudijsku funkciju nakon svog političkog mandata, imperativ je da izbegavaju davanje izjava zbog kojih deluju nepodobno za sudijsku funkciju.
57. U zemljama u kojima sudije mogu imati politički mandat (sa skraćenim radnim vremenom) ili biti članovi političke stranke pored svoje sudijske funkcije, trebalo bi da pokažu suzdržanost kako ne bi ugrozili svoju nezavisnost ili nepristrasnost⁵⁵. Imperativ je da izbegavaju zauzimanje striktno pristrasnih i čvrstih stavova o bilo kojim pitanjima ili političkim pitanjima koja izazivaju razumnu sumnju u njihovu ukupnu sposobnost da odlučuju o takvim stvarima na objektivan način.

VI. Odbrana nezavisnosti sudstva kao pravne i/ili etičke dužnosti sudija, udruženja sudija i sudskih saveta

58. U skladu sa mišljenjima KVES-a br. 3 (2002)⁵⁶ i br. 18 (2015)⁵⁷, KVES tvrdi da je svaki sudija odgovoran za promovisanje i zaštitu sudske nezavisnosti, koja funkcioniše ne samo kao ustavna garancija za sudiju već i sudijama nameće etičku i/ili pravnu dužnost da čuvaju i govore u odbrani vladavine prava i nezavisnosti sudstva kada te osnovne vrednosti budu ugrožene⁵⁸. Proširuje se i na pitanja unutrašnje i spoljašnje nezavisnosti.
59. Imajući u vidu evropsku i međunarodnu saradnju u pravnim pitanjima i važnost evropskog i međunarodnog prava u zaštiti nezavisnosti sudstva, sudije se mogu baviti pretnjama nezavisnosti sudstva kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou.

⁵¹ Videti ESLJP *Briķe protiv Letonije*, 29. 6. 2000, predstavka br. 47135/99.

⁵² Komentar o Bangalorskim principima, stav 135.

⁵³ Videti ESLJP *Otegi Mondragon i drugi protiv Španije* (dec.), 6. 11. 2018, predstavka br. 4184/15 (et al).

⁵⁴ Cf. ESLJP *Kudeshkina protiv Rusije*, 26. 2. 2009, predstavka br. 29492/05, stav 85 i naredni; u ovom slučaju, sudija je suspendovana sa sudijske funkcije do izbora na kojima je bila kandidat.

⁵⁵ Cf. Mišljenje KVES-a br. 3 (2002), stavovi 30, 33; videti i Izveštaj specijalnog izvestioca UN o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019, A/HRC/41/48, stav 66.

⁵⁶ Mišljenje KVES-a br. 3 (2002), stav 34.

⁵⁷ Mišljenje KVES-a br. 18 (2015), stav 41.

⁵⁸ ESLJP, *Žurek protiv Poljske*, 10. 10. 2022, predstavka br. 39650/18, stav 222; Izveštaj specijalnog izvestioca UN o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019, A/HRC/41/48, stav 102; Generalna skupština EMSS, Sofijska deklaracija 2013, stav vii; Komentar o Bangalorskim principima, stav 140, cf. i KVES Magna karta sudija, stav 3.

60. Ako su nezavisnost sudstva ili sposobnost sudske vlasti da vrši svoju ustavnu ulogu ugroženi ili napadnuti, sudstvo mora biti otporno i neustrašivo braniti svoju poziciju⁵⁹. Ova dužnost se posebno javlja kada je demokratija u lošem stanju, kada se njene osnovne vrednosti raspadaju, a nezavisnost sudstva je na udaru.
61. Pošto dužnost odbrane proizilazi iz nezavisnosti sudstva, ona se odnosi na svakog sudiju⁶⁰. Kada sudija daje takve izjave ne samo u svom ličnom svojstvu, već i u ime sudskog saveta, udruženja sudija ili drugog predstavničkog tela sudstva, zaštita koja se pruža tom sudiji biće pojačana.⁶¹ Imajući to u vidu i u zavisnosti od pitanja i konteksta, sudski savet⁶², udruženja sudija⁶³, predsednici sudova ili druga nezavisna tela mogu biti u najboljoj poziciji da se bave ovim pitanjima, na primer ustavnim pitanjima na visokom nivou. Sudije takođe mogu izraziti svoje stavove u okviru međunarodnog udruženja sudija.
62. Međutim, ako bi se bilo koje od ovih pitanja pojavilo u sudu određenog sudije, i ako bi se nepristrasnost sudije mogla razumno dovesti u pitanje, sudija se mora isključiti iz svakog postupka⁶⁴.

VII. Etička dužnost sudija za objašnjavanje pravde javnosti

63. Sudije treba da nastoje da promovišu i očuvaju poverenje javnosti u sudsku aktivnost tako što će povećati razumevanje, transparentnost i pomoći da se izbegnu lažne izjave javnosti⁶⁵. KVES podržava stav zauzet u Bangalorskim principima da sudije treba da imaju za cilj da informišu javnost o tome šta znači nezavisnost sudstva⁶⁶. Sudije treba dalje da objasne rad sudstva, uključujući dužnosti i ovlašćenja sudija. Oni treba da razjasne ulogu sudstva i njihov odnos sa drugim državnim vlastima. Sve u svemu, oni treba da ilustruju kako vrednosti pravosudnog sistema funkcionišu u praksi⁶⁷.
64. KVES se do sada fokusirao na obrazovnu ulogu sudova i udruženja sudija, jer su oni posebno dobro pozicionirani da preuzmu takvu ulogu⁶⁸. Komitet ministara Saveta Evrope je podstakao uspostavljanje portparola sudova ili medijskih i komunikacionih službi u nadležnosti

⁵⁹ Mišljenje KVES-a br. 18 (2005), stav 41.

⁶⁰ ESLJP *Žurek protiv Poljske*, 10. 10. 2022, predstavka br. 39650/18, stav 222.

⁶¹ ESLJP *Žurek protiv Poljske*, 10. 10. 2022, predstavka br. 39650/18, stav 222.

⁶² Njihova misija je da čuvaju nezavisnost pojedinačnog sudije i sudstva i da štite vladavinu prava, Mišljenje KVES-a br. 23 (2020), stav 29; videti i Mišljenje KVES-a br. 7 (2005), C.13.

⁶³ Uopšteno govoreći, udruženja sudija imaju važnu ulogu u odbrani sudske nezavisnosti u javnoj raspravi, videti Mišljenje KVES-a br. 23 (2020), stav 17.

⁶⁴ Cf. Komentar o Bangalorskim principima, stav 140.

⁶⁵ Cf. Mišljenje KVES-a br. 7 (2005), stavovi 6–23; videti i EMSS, Društvo pravde i mediji, Izveštaj za 2011–2012.

⁶⁶ Komentar o Bangalorskim principima, stav 44.

⁶⁷ Videti i EMSS Izveštaj o poverenju javnosti i imidžu pravde (2018–2019), poglavlje V, 5.3.

⁶⁸ Mišljenje KVES-a br. 23 (2020), stavovi 44–46; Mišljenje KVES-a br. 18 (2015), stav 32; Mišljenje KVES-a br.

7 (2005), stavovi 6–23.

sudova, sudskih saveta ili bilo kog drugog nezavisnog tela⁶⁹. Evropska mreža sudskih saveta (EMSS) napominje da bi pojedine sudije trebalo da nerado nastupaju kao portparoli u medijima⁷⁰.

65. KVES smatra da pojedine sudije sa odgovarajućim komunikacijskim veštinama takođe mogu da objasne funkcionisanje i vrednosti sudstva⁷¹. Pored edukativnih foruma⁷², oni mogu da koriste medije, uključujući društvene medije kao odlično sredstvo za informisanje i obrazovanje javnosti⁷³. U takvim slučajevima, sudije bi trebalo temeljno da se pripreme u saradnji sa sudijama imenovanim za odnose sa medijima ili službenicima za javno informisanje⁷⁴, i da se uvek pridržavaju dužnosti sudijske suzdržanosti, izražavajući se na neutralan i nepristrasan način⁷⁵.

VIII. Upotreba društvenih medija od strane sudija

1. Sloboda izražavanja sudija oflajn i onlajn

66. Opšte je prihvaćeno da su prava koja ljudi imaju van mreže podjednako zaštićena na mreži, posebno sloboda izražavanja. U skladu sa sledećim, sudije mogu koristiti društvene mreže kao i svi drugi građani⁷⁶.

2. Izrada smernica za upotrebu društvenih medija od strane sudija

a) Definicija društvenih medija

67. KVES podseća na opšte razumevanje pojma društvenih medija kao oblika elektronske komunikacije (kao što su veb-sajtovi za društveno umrežavanje i mikroblogovanje) preko kojih korisnici stvaraju onlajn zajednice za deljenje informacija, ideja, ličnih poruka i drugog sadržaja (kao što su video-snimci). U skladu sa Preporukom Komiteta ministara Saveta Evrope CM/Rec(2022)11 o principima upravljanja medijima i komunikacijama, Mišljenje koristi širok pojam medija i kvalifikuje društvene platforme kao digitalne usluge koje povezuju učesnike na višestranim tržištima, postavljaju pravila za takve interakcije i koriste algoritamske sisteme za prikupljanje i analizu podataka i personalizaciju svojih usluga⁷⁷.

⁶⁹ Videti Preporuku Komiteta Ministara CM/Rec(2010)12 o sudijama: Nezavisnost, efikasnost i odgovornosti, stav 19; cf. Evropska komisija za efikasnost pravosuđa (CEPEJ), Vodič o komunikaciji sa medijima i javnošću za sudove i tužilaštva, CEPEJ(2018)15 i već Mišljenje KVES-a br. 7 (2005), stav 33 i naredni.

⁷⁰ EMSS, Izveštaj 2011–2012, stav 6.2.6.

⁷¹ Cf. Izveštaj EMSS 2018–2019, poglavlje V, 5.3.

⁷² Cf. Komentar o Bangalorskim principima, stavovi 156–157.

⁷³ Cf. Izveštaj specijalnog izvestioca UN o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019, A/HRC/41/48, stav 77; UNODC Neobavezujuće smernice o korišćenju društvenih medija od strane sudija Kancelarije Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC), stavovi 1, 8; cf. Izveštaj EMSS 2018–2019, poglavlje II, 2.1.

⁷⁴ Videti EMSS, Izveštaj 2011–2012, stav 6.2.6.

⁷⁵ Cf. Neobavezujuće smernice o korišćenju društvenih medija od strane sudija Kancelarije Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC), stav 1.

⁷⁶ O primeni člana 10 EKLJP na komunikaciju onlajn videti *ESLJP Delfi AS protiv Estonije* [GC], 16. 6. 2015, predstavka br. 64569/09, § 110; *Kozan protiv Turske*, 1. 3. 2022, predstavka br. 16695/19.

⁷⁷ KVES usvaja definiciju medija kako je navedena u Dodatku I Preporuci CM/Rec(2022)11 Komiteta ministara o principima upravljanja medijima i komunikacijama, stav 4.

b) Primenljivost opšteg pravila o suzdržanosti sudija

68. Međunarodni instrumenti ne sadrže mnogo smernica o tome kako sudije treba da koriste svoju slobodu izražavanja na internetu. Zajednički osnov, koji KVES podržava, jeste da se primenjuje opšta obaveza suzdržanosti sudija⁷⁸. To znači da sudije treba da izbegavaju izražavanje stavova ili deljenje podataka o ličnosti na mreži koji potencijalno mogu da ugroze nezavisnost i nepristrasnost sudstva, pravo na pravično suđenje ili dostojanstvo funkcije i (poverenje javnosti u) autoritet sudstva. U tu svrhu, sudije moraju da pokažu obazrivost u korišćenju društvenih medija⁷⁹. Kao što je specijalni izvestilac UN za nezavisnost sudija i advokata naveo, primena suzdržanosti sudija na komunikaciju na društvenim medijima ne znači da sudije moraju da se povuku iz javnog života na društvenim mrežama⁸⁰.
69. Uz neke izuzetke, privatna komunikacija ne bi trebalo da bude predmet ograničenja slobode izražavanja. Pod privatnom komunikacijom se podrazumeva da se odvija dvosmerno ili u zatvorenoj grupi kojoj sudija mora da dozvoli pristup, uključujući usluge razmene poruka od osobe do osobe ili zatvorene grupe društvenih platformi.

c) Prilagođavanje ponašanja sudija specifičnim izazovima komunikacije putem društvenih medija

70. Upotreba društvenih medija postavlja nove izazove i etičke probleme u vezi sa ispravnošću objavljenog sadržaja i demonstracijom pristrasnosti ili interesovanja. Društveni mediji imaju široku dostupnost i prenos, što podrazumeva veću kontrolu objavljenog sadržaja. Društveni mediji imaju trajni kapacitet skladištenja, što povećava rizik od profilisanja. Sadrži ličnu komunikaciju u pisanoj formi, što povećava rizik od objavljivanja privatnih poruka bez dozvole, kao i rizik od iskrivljavanja sadržaja u komunikaciji koja može da usledi⁸¹. Komunikacija je brza i precizna, što bi moglo navesti sudije da objavljuju nepromišljene objave. Radnje, kao što su „sviđanje” ili prosleđivanje informacija koje iznose drugi, mogu izgledati relativno male i neobavezne, ali se kvalifikuju kao regularno izražavanje sudijskog mišljenja⁸². Za razliku od tradicionalnih medija, u društvenim medijima nedostaje čuvar, što omogućava sudijama da objave sve što im padne na pamet.
71. Ovi specifični rizici zahtevaju od sudije da bude posebno oprezan u svojoj komunikaciji na društvenim medijima⁸³. KVES primećuje značajan rizik da deljenje ličnog sadržaja može negativno uticati na reputaciju sudije ili celog sudstva⁸⁴. Iz toga sledi da sudije ne bi trebalo da se upuštaju u razmenu preko sajtova društvenih medija ili servisa za razmenu poruka sa stranama, njihovim predstavnicima ili opštom javnošću o slučajevima koji su već bili ili koji će verovatno biti

⁷⁸ Videti i Neobavezujuće smernice o korišćenju društvenih medija od strane sudija Kancelarije Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC), stavovi 1, 15; Izveštaj specijalnog izvestioca UN o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019, A/HRC/41/48, stavovi 78, 81; cf. Preporuka Komiteta ministara CM/Rec(2010)12 sudijama: Nezavisnost, efikasnost i odgovornosti, stav 19.

⁷⁹ Cf. Mišljenje KVES-a br. 3 (2002), stav 40, o odnosima sa štampom.

⁸⁰ Izveštaj specijalnog izvestioca UN o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019, A/HRC/41/48, stav 79.

⁸¹ Cf. Izveštaj specijalnog izvestioca UN o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019, A/HRC/41/48, stav 81; cf. Izveštaj EMSS 2018-2019, poglavlje II, 2.1.

⁸² Cf. Neobavezujuće smernice o korišćenju društvenih medija od strane sudija Kancelarije Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC), stav 6.

⁸³ Cf. Izveštaj specijalnog izvestioca UN o nezavisnosti sudija i advokata, 29. april 2019, A/HRC/41/48, stav 81.

⁸⁴ Cf. Izveštaj EMSS 2018-2019, poglavlje II, 2.1.

pred njima radi odlučivanja⁸⁵. Trebalo bi da budu oprezni u pogledu rizika od davanja lažnih izjava, uključujući izjave u zatvorenim grupama. Trebalo bi da budu oprezni u stvaranju „profila” kroz svoje komentare koji ostavljaju utisak nedostatka otvorenosti i objektivnosti u vezi sa određenim temama. Isto važi i za grupe društvenih platformi u koje ulaze ili ljude koje prate i komentare koji im se sviđaju ili ih retvituju, jer što su one jednostranije, to više ljudi može da smatra da ove sudije nisu nezavisne i nepristrasne⁸⁶. Kada su uključeni u diskusiju o njihovom radu kao sudije, zaštita autoriteta i dostojanstva službe treba da obeshrabri sudije od davanja komentara koji dovode u pitanje njihovu ispravnost u obavljanju dužnosti.

72. Sudije moraju da se postaraju da zadrže autoritet, integritet, pristojnost i dostojanstvo svoje sudijske funkcije⁸⁷. Trebalo bi da imaju na umu da jezik, odeća, fotografije i otkrivanje drugih podataka o ličnosti mogu narušiti ugled sudstva. Omogućavanje sudijama da dele privatne detalje, kao što su način života ili porodica, nosi određene rizike u ovom pogledu. To da li neki izraz potencijalno ugrožava ugled sudije ili pravosuđa treba proceniti u svetlu okolnosti slučaja.
73. Sudije ne bi trebalo da se bave društvenim medijima na način koji može negativno uticati na percepciju javnosti o integritetu sudstva, npr. glumeći uticajne osobe.
74. Sudije bi trebalo da razmotre da li bi bilo koji neprikladan digitalni sadržaj pre njihovog imenovanja na sudijsku funkciju mogao narušiti poverenje javnosti u njihovu nepristrasnost ili ugroziti reputaciju sudstva. Ako je tako, trebalo bi da, ako je moguće, uklone ovaj sadržaj, poštujući primenljiva pravila njihove nadležnosti⁸⁸.

d) Predlaganje transparentne upotrebe društvenih medija (uz dozvolu)

75. Obaveza suzdržanosti sudija primenjuje se na komunikaciju na društvenim medijima, bez obzira na to da li sudije otkriju svoj identitet⁸⁹. Nema osnova da se sudije spreče da koriste pseudonime. Međutim, pseudonimi ne dozvoljavaju neetičko ponašanje. Osim toga, nepominjanje sudijske funkcije ili korišćenje pseudonima ne garantuje da pravo ime ili sudski status neće postati javni. Odricanje od odgovornosti na njihovim profilima na društvenim mrežama da su svi sadržaji ili mišljenja izraženi u njihovom ličnom svojstvu ne oslobađa sudije od obaveze suzdržanosti.

e) Naglašavanje važnosti obuke za sudije u upotrebi društvenih medija

76. KVES naglašava važnost obuke svih sudija o aplikacijama društvenih medija i etičke implikacije njihovog korišćenja u ličnom i profesionalnom kontekstu⁹⁰.
77. To bi trebalo da pomogne sudijama da shvate koji stepen povučenosti im omogućava da zaštite svoju bezbednost i da ispune svoje obaveze održavanja nezavisnosti i nepristrasnosti,

⁸⁵ Videti i Neobavezujuće smernice o korišćenju društvenih medija od strane sudija Kancelarije Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC), stav 17.

⁸⁶ Cf. Neobavezujuće smernice o korišćenju društvenih medija od strane sudija Kancelarije Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC), stav 18.

⁸⁷ Cf. Neobavezujuće smernice o korišćenju društvenih medija od strane sudija Kancelarije Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC), stavovi 5 i 18.

⁸⁸ Cf. Neobavezujuće smernice o korišćenju društvenih medija od strane sudija Kancelarije Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC), stav 21.

⁸⁹ Videti i Neobavezujuće smernice o korišćenju društvenih medija od strane sudija Kancelarije Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC), stav 16. Pod uslovom da ovo ne krši važeće etičke standarde ili postojeća pravila koja zabranjuju identifikaciju sudije kao člana sudstva na društvenim medijima. Cf. stavovi 12–13.

⁹⁰ Videti i Izveštaj EMSS 2018–2019, poglavlje II, 2.7; Izveštaj EMSS 2011–2012, 6.2.4;

Neobavezujuće smernice o korišćenju društvenih medija od strane sudija Kancelarije Ujedinjenih nacija za borbu protiv droge i kriminala (UNODC), stavovi 14, 38–40; cf. Mišljenje KVES-a br. 23 (2020), stav 18; Magna karta KVES, stav 18.

dostojanstvo svoje funkcije i poverenje javnosti u sudstvo. Razumevanje koje se platforme društvenih medija koriste, kako funkcionišu različite platforme društvenih medija, koju vrstu informacija bi bilo prikladno deliti na različitim platformama društvenih medija i koje potencijalne rizike i posledice može imati učešće u takvoj komunikaciji platforme, bili bi prikladan prostor za obuku sudija. Obuka treba da pokrije tehničke aspekte (kao što su različita podešavanja privatnosti na različitim društvenim platformama), aspekte profilisanja i zaštite podataka.

78. Sudstvo treba da obezbedi obuku novoimenovanim sudijama i stalnim sudijama na kontinuiranoj osnovi. Udruženja sudija mogu doprineti obuci, razmeni i deljenju znanja i najboljih praksi među sudijama.

IX. Preporuke

1. Sudija uživa pravo na slobodu izražavanja kao i svaki drugi građanin. Pored individualnog prava sudije, principi demokratije, podele vlasti i pluralizma zahtevaju slobodu sudija da učestvuju u raspravama od javnog interesa, posebno u vezi sa pitanjima koja se tiču sudstva.
2. U situacijama kada su demokratija, podela vlasti ili vladavina prava ugroženi, sudije moraju biti otporne i imaju dužnost da govore u odbrani nezavisnosti sudstva, ustavnog poretka i obnove demokratije, kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou. Ovo uključuje stavove i mišljenja o pitanjima koja su politički osetljiva i proširuju se na unutrašnju i spoljašnju nezavisnost pojedinačnih sudija i sudstva uopšte. Sudije koje govore u ime sudskog saveta, udruženja sudija ili drugog predstavničkog tela sudstva uživaju širu diskrecionu slobodu u ovom pogledu.
3. Osim udruženja sudija, sudskih saveta ili bilo kog drugog nezavisnog tela, sudije pojedinci imaju etičku dužnost da javnosti objasne sudski sistem, funkcionisanje sudstva i njegove vrednosti. Povećanjem razumevanja, transparentnosti i pomaganjem da se izbegnu lažne izjave u javnosti, sudije mogu pomoći u promovisanju i očuvanju poverenja javnosti u sudsku aktivnost.
4. U ostvarivanju slobode izražavanja, sudije treba da imaju na umu svoje specifične odgovornosti i dužnosti u društvu i da budu suzdržane u izražavanju svojih stavova i mišljenja u bilo kojoj situaciji u kojoj bi, u očima razumnog posmatrača, njihova izjava mogla da ugrozi njihovu nezavisnost ili nepristrasnost, dostojanstvo funkcije, ili da ugrozi autoritet sudstva. Posebno treba da se uzdrže od komentara o suštini predmeta kojima se bave. Sudije takođe moraju da čuvaju poverljivost postupka.
5. Kao opšti princip, sudije bi trebalo da izbegavaju da se mešaju u javne kontroverze. Čak i u slučajevima kada im je dozvoljeno članstvo u političkoj stranci ili učešće u javnoj raspravi, neophodno je da se sudije uzdrže od bilo kakve političke aktivnosti koja bi mogla da ugrozi njihovu nezavisnost ili nepristrasnost, ili ugled sudstva.
6. Sudije bi trebalo da budu svesne koristi kao i rizika medijske komunikacije. U tu svrhu, sudstvo bi trebalo da obezbedi obuku za sudije koja će ih edukovati o upotrebi medija, koji se mogu iskoristiti kao odlično sredstvo za informisanje javnosti. Istovremeno, treba podići svest da kada objavljuju na društvenim mrežama, sve što objave postaje trajno, čak i nakon što sadržaj izbrišu, i može se slobodno tumačiti

ili čak izvući iz konteksta. Pseudonimi ne pokrivaju neetičko ponašanje na mreži. Sudije treba da se uzdrže od objavljivanja bilo čega što bi moglo ugroziti poverenje javnosti u njihovu nepristrasnost ili je u sukobu sa dostojanstvom njihove funkcije ili sudstva.

7. Pravila ili kodekse ponašanja u vezi sa obimom slobode izražavanja sudija i bilo kakvim ograničenjima u njenom vršenju treba da sačine same sudije ili njihova udruženja sudija.